

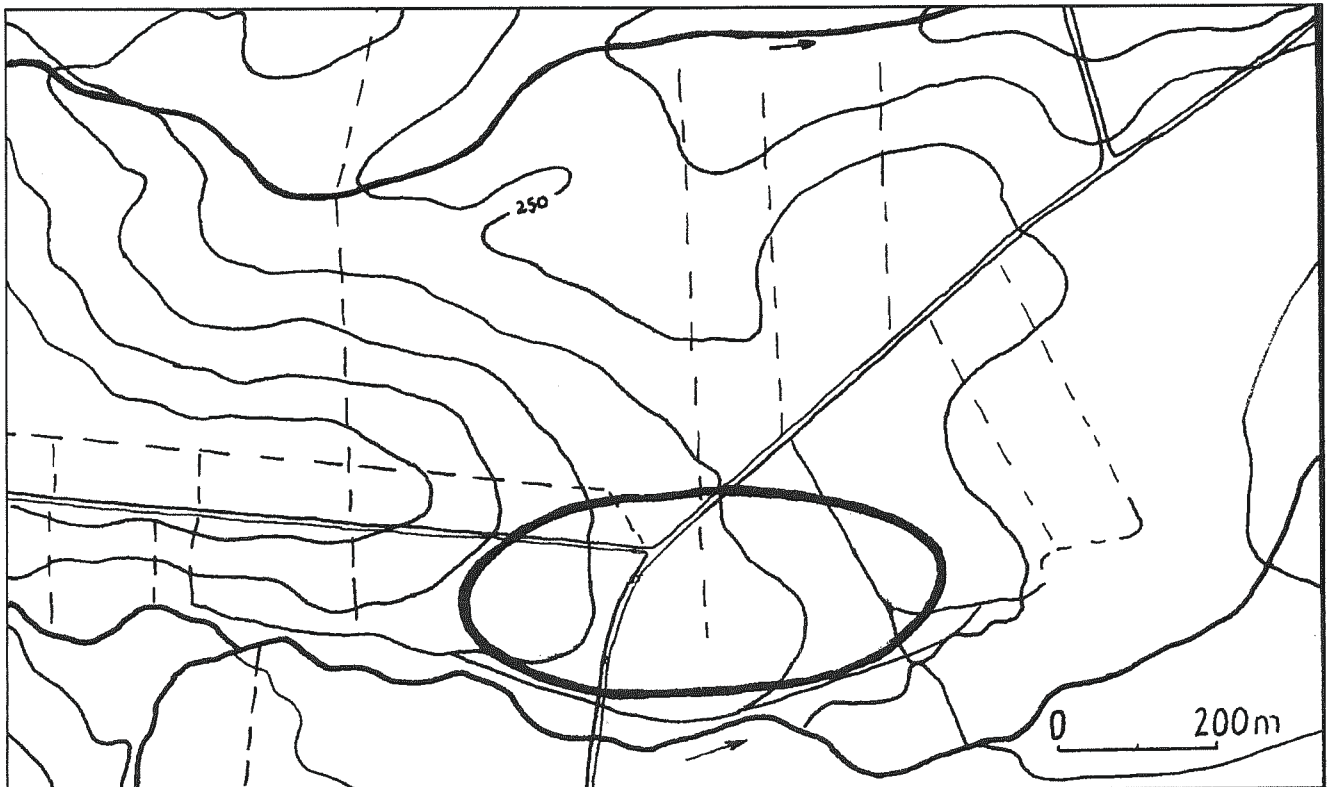
Iwona Florkiewicz

Materiały kultury przeworskiej odkryte na stanowisku nr 1 we Fredropolu

Stanowisko nr 1 we Fredropolu funkcjonowało wcześniej w literaturze jako stanowisko nr 1 w Kormanicach (zob. A. Kunysz 1964; T. Aksamit 1965; Informator Archeologiczny 1974, 1978, 1979). Ze względu na to, iż zostało ono podzielone sztucznie przez drogę biegnącą z Fredropola do Przemyśla (ryc. 1), część stanowiska znajdująca się po prawej stronie szosy oznaczona była jako stanowisko nr 1, a część leżąca po lewej stronie drogi jako nr 2 (Karta AZP 110-83/40). Taki podział funkcjonował również w literaturze (zob. A. Kunysz 1964; T. Aksamit 1965; 1971b; 1972; M. Proksa 1974; 1978; 1979). W rzeczywistości jest to jedno stanowisko. Zarówno

wcześniejsza przynależność administracyjna jak i sztuczny podział zostały zweryfikowane w trakcie badań AZP i obecnie stanowisko nosi nazwę Fredropol-Kormanice stan. 1, gm. loco, woj. podkarpackie (dawniej woj. przemyskie – AZP 110-83/40 – badania A. Kostka).

Stanowisko leży w strefie lessów na krawędzi zachodniej części Płaskowyżu Sańsko-Dniestrzańskiego, którego tylko niewielka część znajduje się w granicach Polski (J. Kondracki 1988, s. 400–401). Usytuowane jest na terasie lewego brzegu bezimiennego potoku, płynącego w kierunku wschodnim i wpadającego do rzeki Wiar (T. Aksamit 1965, s. 23).

Ryc. 1. Fredropol, stan. 1, woj. podkarpackie. Lokalizacja stanowiska (wg Karty AZP 110-83/40) oraz jego zasięg (ustalenia P. Mitury)
Abb. 1. Freropol, Fundst.1, Vorkarpaten – Wojewodschaft. Lokalisierung der Fundstelle (nach Arch. Bild Polens Seite 110–83/40)

Рис. 1. Фредрополь, пам. 1, воевод. Подкарпатское. Местонахождение памятника (согл. Карты АСП 110-83/40) и его пределы (определение П. Митуры)

Stanowisko nr 1 we Fredropolu odkryte zostało w 1964 r. przez A. Kunysza (A. Kunysz 1964). W skarpie drogi biegnącej z Fredropola do Przemyśla stwierdził on występowanie obiektów jamowych, a także znalazł 5 fragmentów naczyń oraz 1 wiór krzemienisty (A. Kunysz 1964, s. 53, ryc. 4). W oparciu o pozyskane materiały badacz przyjął, że w tym miejscu istniała osada kultury ceramiki wstęgowej rytej. Taką przynależność kulturową potwierdziły również badania archeologiczne jakie przeprowadził T. Aksamit z Muzeum Okręgowego w Rzeszowie (T. Aksamit 1965).

Regularne badania wykopaliskowe, którymi kierował T. Aksamit, rozpoczęto w 1965 r. (T. Aksamit 1965). Kontynuowane były w latach 1967, 1971–1970 (T. Aksamit 1971a; 1971b; 1972). W roku 1973 razem z T. Aksamitem pracami kierował dodatkowo M. Proksa (M. Proksa 1974), który to już samodzielnie prowadził dalej prace w latach 1977–78 (M. Proksa 1978, 1979). Badania te skupiały się przede

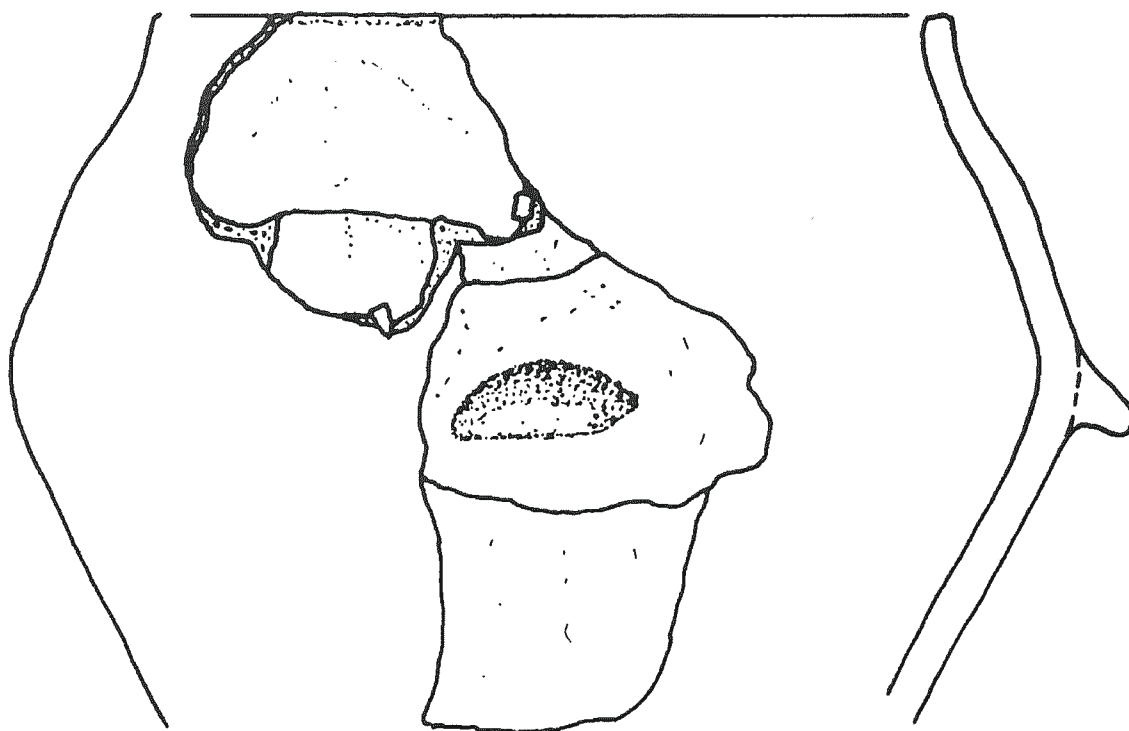
wszystkim na odkrywaniu pozostałości osady neolitycznej, z którą to stanowisko było do tej pory utożsamiane.

Jednak materiał zabytkowy odkryty we Fredropolu reprezentuje nie tylko okres neolitu. W roku 1996 S. Czopek opublikował naczynie kultury Basarabi, które wydzielone zostało spośród neolitycznego materiału masowego pozyskanego w trakcie badań w roku 1970 (S. Czopek 1996). Fragmenty tego naczynia zalegały w warstwie kulturowej omawianego stanowiska (S. Czopek 1996, s. 235).

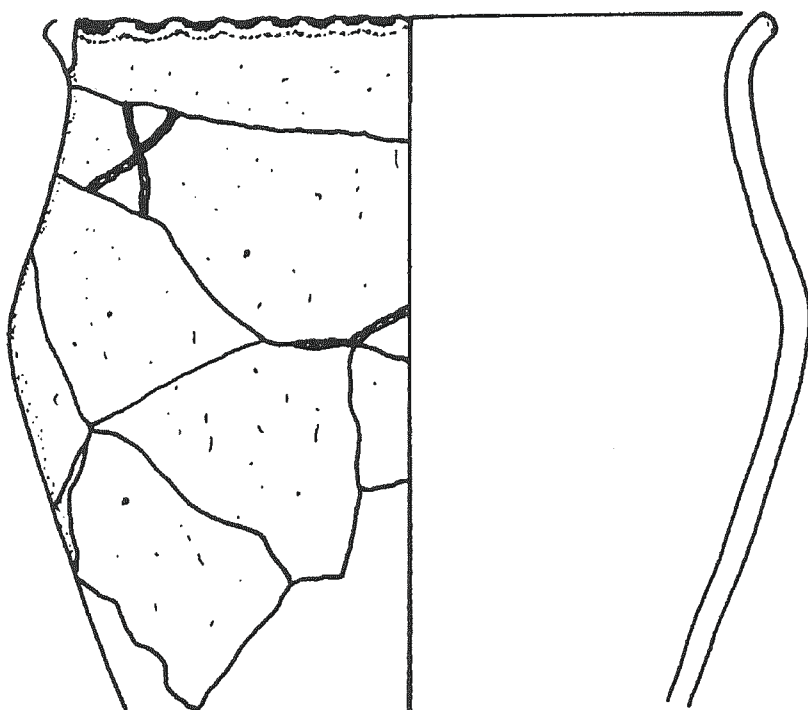
Z badań przeprowadzonych w roku 1970, pochodzą także materiały z okresu rzymskiego, których dotyczy niniejszy artykuł. Są to wyłącznie fragmenty naczyń ceramicznych, lepionych ręcznie, które odkryto w warstwie kulturowej ara XII, na głębokości 20–40 cm. Z powodu braku dokumentacji nie można precyzyjnie lokalizować materiału. Wiadomo jedynie, iż pochodził ze stan. 2, czyli najprawdopodobniej z tej części stanowiska, która znajdowała się po lewej stronie drogi.

MATERIAŁ CERAMICZNY

1. Fragment grubościennego naczynia garnkowego, które na większej wydętości brzuśca posiada podłużny, poziomy guzek (uchwyt); powierzchnia nierówna, barwa powierzchni zewnętrznej niejednolita, plamista, od czarnobrunatnej do brunatnej, barwa powierzchni wewnętrznej czarnobrunatna; duża ilość gruboziarnistej domieszki przepalanej gliny oraz niewielkiej ilości miki i gruboziarnistego piasku; średnica wylewu: 19 cm (tabl. I, 1), oraz fragment dna o tych samych parametrach.
2. Fragment wylewu naczynia, krawędź zaokrąglona, brzeg lekko odchylony na zewnątrz; powierzchnia szorstka, barwy czarnobrunatnej; domieszka piasku oraz miki (tabl. I, 2).
3. Fragment naczynia, którego barwa powierzchni zewnętrznej jest jasnobrunatna a powierzchni wewnętrznej czarna, wygładzana; widoczny jest ornament w postaci trzech rzędów dołków palcowych; domieszka niewielkiej ilości przepalanej gliny (tabl. I, 3).
4. Fragment naczynia garnkowego z widocznymi odciskami palcowymi na krawędzi, brzeg odgięty na zewnątrz; powierzchnia szorstka, barwa powierzchni zewnętrznej niejednolita, od jasnobrunatnej po brunatną, barwa wewnętrznej powierzchni od brunatnej po czarnobrunatną; średnica wylewu: 17 cm (tabl. I, 4).
5. Fragment wylewu naczynia, o brzegu lekko pogrubionym, odgiętym na zewnątrz, zaopatrzonym w rząd dołków palcowych; powierzchnia pod krawędzią gładka, a poniżej widocznej linii rytej, szorstka, barwa zewnętrzna powierzchni brunatna, wewnętrzna powierzchnia niejednolita, od brunatnej do czarnobrunatnej; domieszka niewielkiej ilości przepalanej gliny, piasku oraz miki; średnica wylewu: 20 cm (tabl. II, 1).
6. Fragment przydennej partii naczynia; powierzchnia zewnętrzna wygładzana, barwy ceglastobrunatnej, wewnętrzna szorstka, barwy niejednolitej, od brunatnej do czarnobrunatnej; domieszka miki oraz niewielkiej ilości gruboziarnistego piasku, a także przepalanej gliny; średnica dna: 10 cm (tabl. II, 2).
7. Fragment przydennej partii naczynia czernionego; powierzchnia czarna, wygładzana; domieszka niewielkiej ilości piasku; średnica dna: 9 cm (tabl. II, 3).
8. Fragment grubościennego wylewu naczynia garnkowego, brzeg ścieniony, wywinięty na zewnątrz; powierzchnia zewnętrzna szorstka, barwy jasnobrunatnej, wewnętrzna barwy brunatnej; domieszka dużej ilości przepalanej gliny oraz niewielkiej ilości piasku i miki (tabl. II, 4).
9. Fragment wylewu naczynia z widocznymi odciskami palcowymi na krawędzi, brzeg lekko pogrubiony, odchylony na zewnątrz; powierzchnia zewnętrzna gładka, barwy niejednolitej, od brunatnej do czarnobrunatnej, powierzchnia wewnętrzna szorstka, barwy jasnobrunatnej; domieszka niewielkiej ilości tłuczni kamiennego, piasku oraz miki (tabl. II, 5).
10. Fragment naczynia grubościennego; powierzchnia zewnętrzna obmazywana, barwy brunatnej, wewnątrz barwy czarnobrunatnej; domieszka dużej ilości przepalanej gliny, oraz niewielkiej ilości piasku i miki.
11. Fragment naczynia grubościennego; powierzchnia zewnętrzna szorstka, barwy ceglastobrunatnej, wewnątrz barwy jasnobrunatnej; domieszka tłuczni kamiennego, piasku oraz miki.
12. Fragment naczynia grubościennego; powierzchnia zewnętrzna barwy ceglastobrunatnej, wewnętrzna barwy niejednolitej, od brunatnej do czarnobrunatnej; domieszka dużej ilości przepalanej gliny, niewielkiej ilości tłuczni kamiennego oraz piasku.
13. Fragment naczynia grubościennego; powierzchnia zewnętrzna barwy ceglastej, wewnętrzna barwy szarobrunatnej; domieszka tłuczni kamiennego, przepalanej gliny oraz miki.
14. Fragment zniszczonego wylewu naczynia grubościennego; powierzchnia zewnętrzna szorstka, barwy niejednolitej, od jasnobrunatnej do ceglastobrunatnej, wewnętrzna barwy brunatnej; domieszka tłuczni kamiennego oraz piasku.
15. 2 fragmenty naczynia grubościennego; powierzchnia zewnętrzna obmazywana, barwy niejednolitej, od brunatnej do czarnobrunatnej, wewnętrzna barwy czarnobrunatnej; domieszka dużej ilości przepalanej gliny oraz miki.
16. Fragment naczynia grubościennego, powierzchnia zewnętrzna obmazywana, barwy ceglastobrunatnej, wewnętrzna barwy czarnobrunatnej; domieszka dużej ilości przepalanej gliny oraz niewielkiej ilości piasku.
17. Fragment naczynia średniościennego, powierzchnia zewnętrzna obmazywana, barwy ceglastobrunatnej, wewnętrzna barwy czarnobrunatnej; domieszka dużej ilości przepalanej gliny.
18. 23 fragmenty naczyń (w tym: 1 czarnobrunatny, 6 ceglastobrunatnych, 16 jasnobrunatnych o powierzchniach, gładkich, szorstkich, obmazywanych).

1

4

2

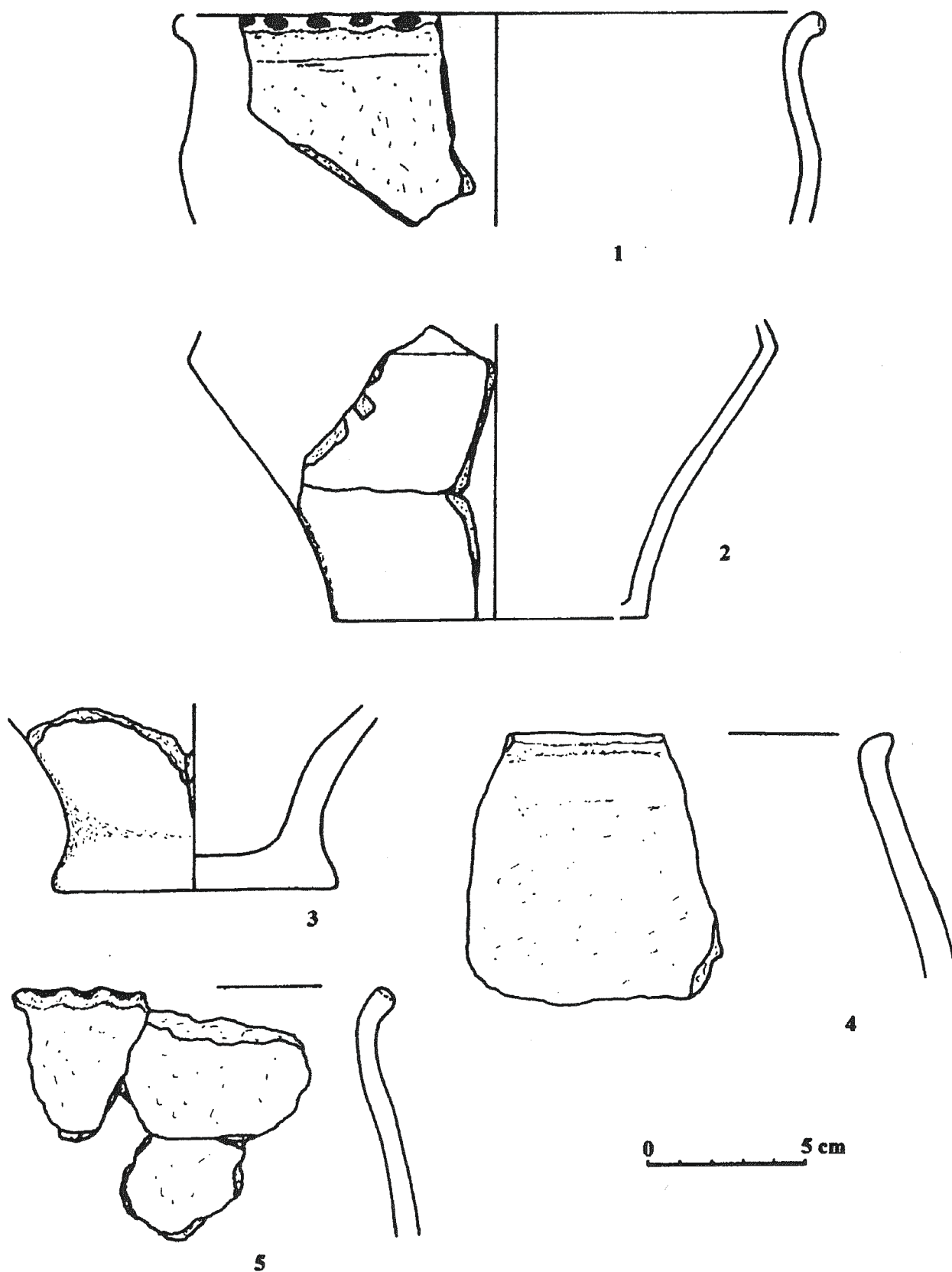

3

0 5 cm

Tabl. I. Fredropol, stan. 1, woj. podkarpackie. Materiał ceramiczny z ara XII (gł. 20–40 cm)
 Taf. I. Freropol, Fundst. I, Vorkarpaten – Wojewodschaft. Keramisches Material vom Ar XII (Tiefe 20–40 cm)
 Табл. I. Фредрополь, пам. 1, воевод. Подкарпатское. Керамический материал из ара XII (гл. 20–40 см)

Tabl. II. Fredropol, stan. 1, woj. podkarpackie. Materiał ceramiczny z ara XII (gl. 20–40 cm)

Taf. II. Freropol, Fundst.1, Vorkarpaten – Wojewodschaft. Keramisches Material vom Ar XII (Tiefe 20–40 cm).

Табл. II. Фредрополь, пам. 1, воевод. Прикарпатское. Керамический материал из ара XII (гл. 20–40 см)

ANALIZA MATERIAŁU

Spośród zabytków ceramicznych pochodzących z omawianego stanowiska na uwagę zasługuje przede wszystkim naczynie garnkowe z poziomym guzkiem (tabl. I, 1). Podobna ornamentyka plastyczna nie jest typowa dla kultury przeworskiej i uznaje się ją za przejaw wpływów kręgu dacckiego (R. Madyda-Legutko 1996, s. 63). Badania wykopaliskowe z ostatnich lat, coraz częściej potwierdzają obecność tego typu materiałów na stanowiskach przeworskich, zarówno osadowych jak i cmentarnych (M. Gedl 1997–1998; R. Madyda-Legutko 1996; J. Okoński, B. i A. Szpunar 2000; J. Podgórska-Czopek 1999). Z jednej strony kształt i uformowanie guzka zbliża to naczynie do podobnych form znanych w kulturze puchowskiej (zob. K. Pieta 1982; tabl. XXI). Z drugiej jednak strony, bliskość obszarów kultury lipickiej, w której ornamentyka plastyczna również jest popularna, skłania do wiązania podobnego zdobnictwa z tą właśnie kulturą. Szczególnie, że zdaniem R. Madydy-Legutko, kultura przeworska ze wschodniej części polskich Karpat i strefy przykarpackiej wykazuje wpływy idące z kręgu kultur dacckich, które mogły przenikać za pośrednictwem kultury lipickiej (R. Madyda-Legutko 1996, s. 65).

Oprócz zdobnictwa plastycznego, wystąpiło również ornamentowanie naczyń za pomocą odcisków palcowych. W ten sposób zdobiono we Fredropolu najczęściej zewnętrzne powierzchnie krawędzi (tabl. I, 4; II, 1, 5). Analogicznie zdobione naczynia znane są z szeregu osad m.in. z Tarnobrzega-Zakrzowa, stan. 1 (J. Podgórska-Czopek, S. Czopek 1991; tabl. IV, 16), Krasiczyna, stan. 1 (W. Poradyło 1999, tabl. XII, 7), Jarosławia, stan. 1 (W. Poradyło 2000; tabl. I, 9), Bachorza-Chodorówki, stan. 1 (M. Gedl 1997–1998; ryc. 17, 8), Mielca, stan. 16 (P. Mitura; ryc. 5, 10; 7, 4) oraz Tarnowca, stan. 1 (A. Szpunar, J. Okoński 2000, s. 20; tabl. 22, h; 78 a, k; 121, g; 129, b; 168, d; 169, m). Oprócz ornamentowania krawędzi, odciski palcowe wystąpiły także na powierzchni naczyń (tabl. I, 3). Taki ornament należy do najczęściej spotykanych w kulturze przeworskiej i rejestrowany jest w różnych układach. Datowany jest na schyłek wczesnego i początek późnego okresu rzymskiego (K. Godłowski 1977, s. 159–160).

Ze względu na niewielką ilość oraz dość rozdrobniony materiał trudno go precyzyjnie datować. Wydaje się, że mieści się on w młodszym odcinku wczesnej fazy okresu rzymskiego i być może również w początkach późnej fazy.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Aksamit T.
1965 *Badania archeologiczne osady neolitycznej w Kormanicach pow. Przemyśl*, „SROA za rok 1965”, s. 23–27.
- 1971a *Z badań osady neolitycznej w Kormanicach pow. Przemyśl*, „MSROA” za rok 1967, s. 107–113.
- 1971b *Kormanice, pow. Przemyśl, stanowisko 2*, „Inf. Arch. – Badania w roku 1970”, s. 25–26.
- 1972 *Kormanice, pow. Przemyśl, stanowisko 2*, „Inf. Arch. – Badania w roku 1971”, s. 28–29.
- Czopek S.
1996 *Naczynie kultury Basarabi z Fredropola, woj. Przemyśl*, „MSROA”, t. XVII, s. 235–237.
- Gedl M.
1997–1998 *Osada z okresu wpływów rzymskich na stanowisku 1 w Bachorzu-Chodorówce, woj. Przemyśl*, „AAC”, t. 34, s. 39–74.
- Godłowski K.
1977 *Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku*, cz. II, „Mat. Star. i Wcz.”, t. II, s. 255–384.
- Kondracki J.
1988 *Geografia fizyczna Polski*, Warszawa.
- Kunysz A.
1964 *Powierzchniowe i zwiadowcze badania archeologiczne w powiecie przemyskim w 1964 roku*, „SROA za rok 1964”, s. 53.
- Madyda-Legutko R.
1996 *Zróżnicowanie kulturowe polskiej strefy beskidzkiej w okresie lateńskim i wpływów rzymskich*, Kraków.
- Okoński J., Szpunar B. i A.
2000 *Wyniki nadzoru archeologicznego na stanowisku 3 w Beszowie, gm. Bochnia, woj. małopolskie*, „MSROA”, t. 21, s. 249–269.
- Pieta K.
1982 *Die Püchow-Kultur*, Nitra.
- Podgórska-Czopek J.
1999 *Osada z okresu rzymskiego w Otałęży, pow. Mielec, woj. podkarpackie (stanowisko 1)*, „MSROA”, t. 20, s. 89–161.
- Podgórska-Czopek J., Czopek S.
1991 *Materiały z osady kultury łużyckiej (grupy tarnobrzęskiej) i kultury przeworskiej ze stanowiska 1 w Tarnobrzegu-Zakrzowie*, „MSROA za lata 1980–1984”, s. 71–113.
- Poradyło W.
1999 *Materiały z osady wielokulturowej w Krasiczynie, stan. 1*, „MSROA”, t. 20, s. 23–86.
- 2000 *Materiały kultury przeworskiej ze Wzgórza św. Mikołaja w Jarosławiu*, „MSROA”, t. 21, s. 171–178.
- Proksa M.
1974 *Kormanice, pow. Przemyśl, stanowisko 1*, „Inf. Arch. – Badania za rok 1973”, s. 23–24.
- 1978 *Kormanice, pow. Przemyśl, stanowisko 1*, „Inf. Arch. – Badania za rok 1977”, s. 34.
- 1978 *Kormanice, pow. Przemyśl, stanowisko 1*, „Inf. Arch. – Badania w rok 1978”, s. 28.
- Szpunar A., Okoński J.
2000 *Tarnowiec, gm. Tarnów woj. małopolskie stanowisko 1 – osada wielokulturowa. Analiza funkcjonalno chronologiczna stanowiska. Sprawozdanie z realizacji projektu Komitetu Badań Naukowych 1 H01G 077 13*, t. II.

Materialien der Przeworsk – Kultur auf dem Fundplatz Nr. 1 in Fredropol

Zusammenfassung

Der Fundplatz Nr. 1 in Fredropol war in der Fachliteratur früher als der Fundplatz Nr. 1 in Komarnice bekannt. Weil die Fundstelle künstlich durch den Weg von Przemyśl nach Fredropol in zwei Teile geteilt (Landkarte 1) wurde, wurde die auf der rechten Seite der Straße gelegene Fundstelle als Fundstelle Nr. 1 und die links der Straße liegende Fundstelle als Nr. 2 bezeichnet (Arch. Bild Polens, Seite 110–83/40). In Wirklichkeit ist das nur ein Fundplatz.

Diese Fundstelle liegt in der Lößzone am Rand der westlichen Seite der San – Dnjestr – Hochebene. Sie ist auf der überschwemmten Terrasse des linken namenlosen Bachs, der nach Westen fließt und in den Fluss Wiar mündet gelegen. Sie wurde 1964 von A. Kunysz freigelegt. In der Böschung des von Przemyśl nach Fredropol führenden Wegs hat er Grubenobjekte festgestellt, 5 Gefäßfragmente und eine Feuersteinklinge gefunden. In Anlehnung an gewonnene Materialien hat der Forscher angenommen, dass es an dieser Stelle eine stichbandkeramische Siedlung gab. Solche Kulturzugehörigkeit haben auch die in den Jahren 1965, 1967, 1971–1973, 1977–1978 durchgeführten archäologischen Forschungen bestätigt. Diese Forschungen setzten sich vor allem zum Ziel, die Hinterlassenschaften der neolithischen Siedlung, mit der diese Fundstelle bisher gleichgestellt war, freizulegen. Das Fundmaterial repräsentiert aber nicht nur das Neolithikum. Im Jahre 1996 hat S. Czopek das Basarabi – Gefäß veröffentlicht, das aus dem neolithischen Material ausgesondert wurde. Die in diesem Bericht beschriebenen Materialien stammen dagegen aus der römischen Zeit. Das sind ausschließlich Fragmente der handgeformten Keramikgefäße, die in der Kulturschicht

vom Ar XII, in der Tiefe 20–40 cm freigelegt wurden. Wegen des Mangels an Dokumentation kann man das Material nicht genau lokalisieren. Es stammt wahrscheinlich aus dem östlichen Teil der Fundstelle.

Unter den von der beschriebenen Fundstelle kommenden keramischen Funden ist vor allem ein topfförmiges Gefäß mit der waagerechten Buckelverzierung bemerkenswert. (Taf. I, 1). Ähnliche plastische Ornamentik ist für die Przeworsk Kultur nicht typisch und wird als ein Einfluss des dakischen Kreises bezeichnet. Einerseits ähnelt dieses Gefäß mit der Form des Buckels ähnlichen Gefäßen, die schon in der Púchov Kultur bekannt sind. Andererseits kann die Nähe der Lipica Kultur, in der solche plastische Ornamentik auch populär ist, zur Verbindung solcher Verzierungsart eben mit dieser Kultur bewegen. Nach R. Madyda-Legutko, geschieht das, weil die Przeworsk Kultur in dem westlichen Teil polnischer Karpaten und der Vorkarpatenzone Einflüsse des dakischen Kreises, die durch die Vermittlung der Lipica Kultur eindringen konnten, aufweist.

Außer der plastischen Verzierung haben wir hier auch mit dem Ornament in Form von Fingerabdrücken zu tun. Auf diese Art und Weise wurden in Fredropol die äußeren Randflächen verziert. (Taf. I, 4; II, 1, 5). Als Verzierungsmuster treten die Fingerabdrücke nicht nur am Gefäßrand sondern auch an der Gefäßwand. (Taf. I, 3) Wegen der kleinen Menge und Zerstückelung des Materials fällt es schwer eine genaue Datierung zu geben. Es scheint, dass sie sich in der jüngeren Phase der frühen römischen Zeit einschließt oder auch den Anfang der späten Phase umfassen kann.

Ивона Флоркевич

Материалы пшеворской культуры памятника № 1 во Фредрополе

Резюме

Памятник № 1 во Фредрополе был известен в литературе как памятник № 1 в Корманицах. В виду того, что объект был искусственно разделен дорогой, ведущей из Фредрополя в Перемышль (карта 1), часть памятника, находящуюся справа от дороги, обозначили как памятник № 1, а часть, лежащую слева – как № 2 (карта АСП 110-83/40). В действительности это один памятник.

Памятник расположен в зоне лессов на западном краю части Сано-Днестровской возвышенности. Он находится на террасе левого берега безымянного ручья, текущего в восточном направлении и впадающего в реку Вяр. Открыт в 1964 году А. Кунышом. На откосе дороги, ведущей

из Фредрополя в Перемышль, он зафиксировал выступление углубленных объектов и обнаружил 5 фрагментов сосудов и ножевидную пластину из кремня. На основании добытых материалов исследователь предполагал, что в этом месте существовало поселение культуры линейно-ленточной керамики. Такую культурную принадлежность подтвердили также археологические раскопки, проводимые в 1965, 1967, 1971–1973, 1977–1978 годах. Данные работы были связаны, в первую очередь, с выявлением следов неолитического поселения, с которым этот памятник отождествлялся. Вещевой материал представляет не только эпоху неолита. В 1996 году С. Чопэк опубликовал

сосуд культуры Басараби, который был выделен среди неолитического материала. В свою очередь, материалы, представленные в настоящей статье, относятся к римскому периоду. Это исключительно фрагменты лепных керамических сосудов, которые выявлены в культурном слое ара XII на глубине 20–40 см. В виду отсутствия полевой документации не представляется возможным установить точное местонахождение материала. Вероятнее всего, он происходит из восточной части памятника.

Среди керамических находок, происходящих из рассматриваемого памятника, заслуживает внимания, прежде всего, горшкообразный сосуд с горизонтальной шишечкой (табл. I, 1). Аналогичный рельефный декор не характерен для пшеворской культуры и его следует признать влиянием дакского круга. С одной стороны форма и прием выполнения шишечки сближает этот сосуд с подобными формами, известными в пуховской культуре. Однако, с другой стороны, близость территории липицкой куль-

туры, у которой рельефный орнамент также был популярен, склоняет к мысли о связи аналогичного декора именно с этой культурой. Особенно, согласно мнению Р. Мадыды-Легутко, пшеворская культура восточной части польских Карпат была подвержена влиянию, идущему из круга дакских культур и проникающему благодаря посредничеству липицкой культуры.

Наряду с рельефным декором выступает орнамент, нанесенный пальцевыми вдавлениями. Этим способом во Фредрополе наиболее часто украшали внешнюю поверхность венчиков (табл. I, 4; II, 1, 5). Кроме орнаментирования венчиков пальцевые отпечатки выступили также на поверхности сосуда (табл. I, 3).

В виду незначительного количества и разрозненности материала его трудно точно датировать. Предполагаем, что он вписывается в поздний этап раннеримского времени и, возможно, в начало позднеимского времени.